

Grammatik i skrivande

Ulla Ekvall

Den natten Ronja föddes gick åskan över bergen, ja det var en åsknatt så att allt oknytt som höll till i Mattisborgen förskrämt kröp undan i sina hålor och gömslen, bara de grymma vildvitrorna gillade åskväder mer än alla andra väder och flög med tjut och skrik runt rövarborgen på Mattisberget. Det störde Lovis som låg därinne och skulle föda barn, och hon sa till Mattis:

”Skräm iväg grymvitrorna, så här blir tyst, annars hör jag inte vad jag sjunger!”

Det var nämligen så att Lovis sjöng när hon födde barn. Det gick lättare då, påstod hon, och ungen skulle troligen bli av en gladare sort, om den kom till jorden under sång.

Mattis tog sitt armborst och slängde iväg ett par pilar ut genom skottgluggen.

”Ge er iväg vildvitrör”, skrek han. ”Jag ska ju ha barn nu i natt, begriper ni det, era maror!”

”Hoho, han ska ha barn nu i natt”, tjöt vittrorna, ”ett åskvädersbarn, ett litet och fult får man tro, hoho!”

Då sköt Mattis en gång till rakt mot flocken, men de bara hänskrattade åt honom och flög med arga tjut bort över trädtopparna.

Ordklasser

- Form
- Funktion (satsdel)
- Innehåll

Slirpan slarpade en slyrpa i de slörpa slärparna

Slirpan slarpade en slyrpa i de slörpa slärparna

Den natten Ronja föddes gick åskan över bergen, ja det var en åsknatt så att allt oknytt som höll till i Mattisborgen förskrämt kröp undan i sina hålor och gömslen, bara de grymma vildvittorna gillade åskväder mer än alla andra väder och flög med tjut och skrik runt rövarborgen på Mattisberget. Det störde Lovis som låg därinne och skulle föda barn, och hon sa till Mattis:

”Skräm iväg grymvittorna, så här blir tyst, annars hör jag inte vad jag sjunger!”

Det var nämligen så att Lovis sjöng när hon födde barn. Det gick lättare då, påstod hon, och ungen skulle troligen bli av en gladare sort, om den kom till jorden under sång.

Mattis tog sitt armborst och slängde iväg ett par pilar ut genom skottgluggen.

”Ge er iväg vildvittor”, skrek han. ”Jag ska ju ha barn nu i natt, begriper ni det, era maror!”

”Hoho, han ska ha barn nu i natt”, tjöt vittorna, ”ett åskvädersbarn, ett litet och fult får man tro, hoho!”

Då sköt Mattis en gång till rakt mot flocken, men de bara hänskrattade åt honom och flög med arga tjut bort över trädtopparna.

Ovanliga och specifika substantiv

Vittror
Maror
Oknytt

Pilar
Armborst

Flock
Berg

Hålor och gömslen
(med) tjut och skrik

Sammansättningar

- Natt - åsknatt
- Väder - åskväder
- Rövarborg
- Skottglugg
- Trädtoppar
- Vittror – vildvittror – grymvittror
- Barn - åskvädersbarn

Den natten Ronja föddes gick åskan över bergen, ja det var en åsknatt så att allt oknytt som höll till i Mattisborgen förskrämt kröp undan i sina hålor och gömslen, bara de grymma vildvitrorna gillade åskväder mer än alla andra väder och flög med tjut och skrik runt rövarborgen på Mattisberget. Det störde Lovis som låg därinne och skulle föda barn, och hon sa till Mattis:

”Skräm iväg grymvitrorna, så här blir tyst, annars hör jag inte vad jag sjunger!”

Det var nämligen så att Lovis sjöng när hon födde barn. Det gick lättare då, påstod hon, och ungen skulle troligen bli av en gladare sort, om den kom till jorden under sång.

Mattis tog sitt armborst och slängde iväg ett par pilar ut genom skottgluggen.

”Ge er iväg vildvitrör”, skrek han. ”Jag ska ju ha barn nu i natt, begriper ni det, era maror!”

”Hoho, han ska ha barn nu i natt”, tjöt vittrorna, ”ett åskvädersbarn, ett litet och fult får man tro, hoho!”

Då sköt Mattis en gång till rakt mot flocken, men de bara hånskrattade åt honom och flög med arga tjut bort över trädtopparna.

”formord”

- Var
- Blev
- Ska - skulle
- Får

Rörelseverb

- Gå
- Ge (sig iväg)
- Krypa
- Flyga
- Komma (till jorden)
- Föda
- Skrämma (iväg)
- Slänga (iväg)
- Skjuta
- Ta

Ljutförmedlande

- Säga
- Påstå
- Tjuta
- Skrika
- Sjunga
- Hånkratta

Verb som uttrycker tankar och känslor

- Tro
- Begripa
- Gilla
- Störa

Den natten Ronja föddes gick åskan över bergen, ja det var en åsknatt så att allt oknytt som höll till i Mattisborgen förskrämt kröp undan i sina hålor och gömslen, bara de grymma vildvitrorna gillade åskväder mer än alla andra väder och flög med tjut och skrik runt rövarborgen på Mattisberget. Det störde Lovis som låg därinne och skulle föda barn, och hon sa till Mattis:

”Skräm iväg grymvitrorna, så här blir tyst, annars hör jag inte vad jag sjunger!”

Det var nämligen så att Lovis sjöng när hon födde barn. Det gick lättare då, påstod hon, och ungen skulle troligen bli av en gladare sort, om den kom till jorden under sång.

Mattis tog sitt armborst och slängde iväg ett par pilar ut genom skottgluggen.

”Ge er iväg vildvitrar”, skrek han. ”Jag ska ju ha barn nu i natt, begriper ni det, era maror!”

”Hoho, han ska ha barn nu i natt”, tjöt vittorna, ”ett åskvädersbarn, ett litet och fult får man tro, hoho!”

Då sköt Mattis en gång till rakt mot flocken, men de bara hänskrattade åt honom och flög med arga tjut bort över trädtopparna.

Adjektiv i attributiv funktion

- de grymma vildvitrorna
- arga tjut
- en gladare sort
- ett litet och fult [barn]

Adjektivt i predikativ funktion

- Så här blir tyst

Adjektiv i adverbialfunktion

- Det gick lättare då
- Förskrämt kröp undan

Elevtexterna

- Försöksklass åk 6
- Kontrollklass åk 6
- Åtta "medelgoda" skribenter (enligt läraren) från varje klass

Den berättande uppgift alla eleverna fick:

Föreställ dig att omständigheterna kring en människas födelse faktiskt inverkar på hur hon kommer att bli eller vad hon kommer att uträtta. Fantisera sedan kring hur det gick till när någon viss person föddes. Välj gärna någon historiskt känd person, t.ex. Napoleon, Einstein eller Mozart. Om du vill kan du också hitta på hur det gick till när du själv föddes.

Sammansatta substantiv

Försöksklass: 14 %

Kontrollklass: 9 %

Försöksklass:

Morgonsol
Granatkastare
Glassplitter
Sommarnatt

Nybildningar:

Dunmage
Kanonbuller
Kaninfrämling
Huskant
Cementväggar
Krigsnatt
Silverljus

Kontrollklass

Sjukhus
Sportlov

Parallella uttryck, stegring

Försöksklass:

kanoner och katapulter
grenar och stängsel
vaser och tallrikar
minor som smällde och kulsprutor som
smattrade
smällar från bomber, pistoler och kulsprutor

Parallella uttryck, stegring

Kontrollklass:

Vanlig samordning:

geografi och slöjd

Efterställda bestämningar

Försöksklass:

päls från sin dunmage

himlen, som nu var helt täckt av damm

människor, som låg hopkrupna av rädsla

Kontrollklass:

-

Medfraser

Försöksklass:

med trasor bundna runt munnen

Kontrollklass:

-

Engångsverb

- Försöksklass: 20 %
- Kontrollklass: 9 %

Verb som förmedlar ljus, ljud, rörelser

Försöksklass:

blänka, glittra

smattra, dåna, klinga, kvittra, smälla, pipa

kliva, stappla

skutta

rusa

slänga

svepa

välla

Verb som förmedlar ljus, ljud, rörelser

Kontrollklass:

smattra

banka

Adjektiv

Andel adjektiv:

Försöksklass: 8,3%

Kontrollklass: 4,7%

Andel engångsadjektiv av adjektiven:

Försöksklass: 47%

Kontrollklass: 33%

Sammanstatta adjektiv och particip

Försöksklass:

Gyllengul

Himmelsblå

Svartgrå

Silverglittrande

Blåfrusen

Sönderskjuten

Panikslagen

Hopkrupen

Nybliven

Sammansatta adjektiv och particip

Kontrollklass:

krigsfixerad

Hopade adjektiv och particip

Försöksklass:

skära och hjälplösa

ilsken och grym

små och klara

trista, gråa moln

skir, vit dimma

små, små skimrande silverdroppar

kalt, kallt och fuktigt rum

Hopade adjektiv och particip

Kontrollklass:

soligt och fint

större o större

röd liten sak

”Samlade” exempel

- Försöksklass: 6 av 8
- Kontrollklass: 2 av 8

Försöksklass Elev 1

Dom svartgråa bombplanen flög fram över den grå himlen som nu var helt täckt av damm som bombplanen hade kastad 100 tals meter upp i luften. Alla människor som fortfarande befann sig på gatorna sprang panikslagna runt på gatorna med trasor bundna runt munnen för att inte få i sig den giftiga rök som kom från bomberna.

Försöksklass Elev 2

Morgonsolen stod högt på himlen och kastade sitt gyllengula sken över huset.

Försöksklass Elev 3

Ibland **dånade** hela **slottet** när **granatkastare** **sköt** på det så att **vaser och talrikar** **trillade** ner på **golvet** och gick i tusen **bitar**. Då och då hörde man **svärd klinga**.

Försöksklass Elev 4

De **hoppade och skuttade** över **grenar och stängsel**

Försöksklass Elev 5

Utifrån det svarta havet hörde man minor som smälde otäckt och kulsprutor som smattrade

Försöksklass Elev 6

Det var en varm sommarnatt i Juni och månen stänkte sitt vita silverljus i vattnet så att det glittrade som tusen och åter tusen små, små skimrande silverdroppar.

Kontrollklass Elev 1

Det var en stormig natt ute, åskan gick och det ösregnade.

Kontrollklass Elev 2

Jane vaknade av att regnet smattrade hårt på rutan. Månen lyste in i hennes rum som en lampa. Ikväll är det fullmåne, tänkte hon.

Relevans för äldre elever

- Jämförelser mellan olika genrer
- Interpunktion i olika genrer
- Hur röster framträder i olika genrer

Den **natten** Ronja föddes gick åskan över **bergen**, ja det *var* en **åsknatt** så att allt **oknytt** som *höll* till i Mattisborgen **förskrämt kröp** undan i sina **hål** och **gömslen**, bara de **grymma vildvittrorna** **gillade åskväder** mer än alla andra **väder** och **flög** med **tjut** och **skrik** runt **rövarborgen** på Mattisberget. Det **störde** Lovis som **låg** därinne och **skulle föda barn**, och hon **sa** till Mattis:

”Skräm iväg **grymvittrorna**, så här **blir tyst**, annars **hör** jag inte vad jag **sjunger!**”

Det *var* nämligen så att Lovis **sjöng** när hon **födde barn**. Det **gick lättare** då, **påstod** hon, och **ungen skulle** troligen **bli** av en **gladare sort**, om den **kom** till **jorden** under **sång**.

Mattis **tog** sitt **armborst** och **slängde** iväg ett **par pilar** ut genom **skottgluggen**.

”Ge er iväg **vildvittror**”, **skrek** han. ”Jag **ska** ju **ha barn** nu i **natt**, **begriper** ni det, era **maror!**”

”Hoho, han **ska ha barn** nu i **natt**”, **tjöt vittrorna**, ”ett **åskvädersbarn**, ett **litet** och **fult får** man **tro**, hoho!”

Då **sköt** Mattis en **gång** till rakt mot **flocken**, men de bara **hänskrattade** åt honom och **flög** med **arga tjut** bort över **trädtopparna**.

Satsradning - asyndes

Den natten Ronja föddes gick åskan över bergen, ja det var en åsknatt så att allt oknytt som höll till i Mattisborgen förskrämt kröp undan i sina hålor och gömslen, bara de grymma vildvitrorna gillade åskväder mer än alla andra väder och flög med tjut och skrik runt rövarborgen på Mattisberget.

Återge tal och tankar

och hon sa till Mattis:

”Skräm iväg grymvitrorna, så här blir tyst, annars hör jag inte vad jag sjunger!”

”Ge er iväg vildvitrorna”, skrek han. ”Jag ska ju ha barn nu i natt, begriper ni det, era maror!”

”Hoho, han ska ha barn nu i natt”, tjöt vittrorna, ”ett åskvädersbarn, ett litet och fult får man tro, hoho!”

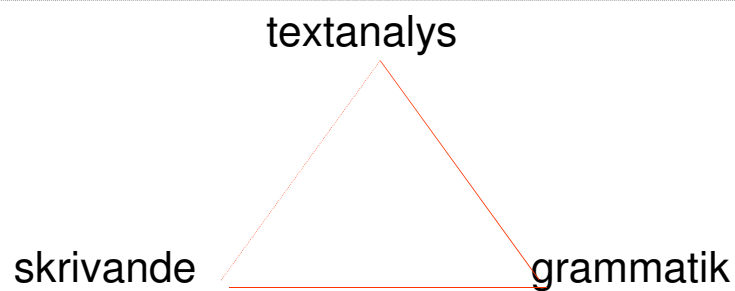
Det gick lättare då, påstod hon, och ungen skulle troligen bli av en gladare sort, om den kom till jorden under sång.

Gamla tankar i nytt sken?

Tor G. Hultman & Margareta Westman:
Gymnasistsvenska

Åke Pettersson
Lars Melin

Risk för "isolerad färdighetsträning" ??

Vidare läsning

- Ekvall, Ulla. 2011. Grammatik med Ronja rövardotter. I: H. Ehriander & M. Nilson (red.) *Starkast i världen: Att arbeta med Astrid Lindgrens författarskap i skolan*. Lund: BTJ Förlag. 81-92
- Ekvall, Ulla. 2007. Berättarperspektiv i elevers skrivprocess. I: K. Milles & A. Vogel (red.) *Språkets roll och räckvidd. Festskrift till Staffan Hellberg den 18 februari 2007*. Acta universitatis stockholmiensis. Stockholm studies in Scandinavian Philology. New Serie 42. Stockholm. 77-87.
- Ekvall, Ulla. Perspektiv och rösthantering i elevers noveller. Under utgivning i M. Lindgren & G. Svensson (red.) *Skrivande i skolan*.